

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys HE 247/2020 vp eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamiseksi

SUOMEN PAKOLAISAPU RY:N LAUSUNTO: HE 247/2020 vp

Suomen Pakolaisapu (Pakolaisapu) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamiseksi, ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Turvapaikan hakeminen on ihmisoikeus. Suomi on kansainvälisten sopimusten mukaisesti sitoutunut tarjoamaan suojelua sitä tarvitseville. Turvapaikkajärjestelmän on taattava, että sitä tarvitsevat saavat kansainvälistä suojelua eikä heitä palauteta maihin, joissa he ovat vaarassa. Oikeusturvatakeet täyttävä turvapaikkaprosessi on YK:n pakolaissopimuksen täyttämisen kannalta keskeinen. Pakolaisapu pitää myönteisenä, että hallitus on esityksessään sitoutunut vahvistamaan niin turvapaikanhakijoiden kuin kansainvälisen suojelun saaneiden oikeuksia ja kumoamaan osittain oikeuksia heikentäneitä lakimuutoksia. Hallituksen esitys lakimuutoksiksi on hyvin tervetullut askel kohti ihmisoikeusmyönteisempää turvapaikkajärjestelmää.

Turvapaikkapuhuttelussa avustamista koskeva muutos; ulkomaalaislain 9 § 2mom.

Turvapaikkamenettelyn tarkoitus on turvata, että turvapaikanhakijoiden joukosta tunnistetaan ne, joilla on tarve ja oikeus kansainväliseen suojeluun. Pakolaisapu on useaan otteeseen esittänyt huolensa viime hallituskauden lakimuutosten vaikutuksista turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan, turvapaikkaprosessin sujuvuuteen sekä sen vaikutuksista prosessin luotettavuuteen. Siksi esitetty lakimuutos ulkomaalaislain 9 § 2 momenttiin on varsin tervetullut ja positiivinen.

Mahdollistamalla avustajan osallistuminen turvapaikkapuhutteluun vahvistetaan turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa ja mahdollisuuksia saada ammattimaista neuvontaa prosessissa, joka voi olla hakijalle vaikeaselkoinen ja henkisesti raskas. On tärkeää saada neuvontaa ja oikeusapua jo prosessin alkuvaiheessa. Jotta tämä toteutuisi, on kuitenkin varmistettava oikeusavun riittävä resurssointi. Hallituksen esityksessä tuodaan esille oikeusaputoimistojen resurssien vähäisyys suhteessa arvioituun työmäärään ja mainitaan useassa kohdassa myös ajankäytölliset haasteet. Ottaessaan vastaan toimeksiannon oikeusavustajan on vaikeaa arvioida, kuinka paljon resursseja yksittäisen asiakkaan asia tulee tulevaisuudessa vaatimaan. Antamalla turvapaikanhakijalle mahdollisuus jo alkuvaiheessa valita hallintovaiheeseen avustajakseen yksityinen toimija voidaan paremmin taata laadukas avustaminen ja resurssit, jotta jokaisen turvaa hakevan oikeudet toteutuisivat ja prosessi olisi sujuva alusta loppuun. Turvapaikanhakijalla tulisi olla oikeus valita turvapaikkaoikeuteen erikoistunut avustaja, joka pystyy sitoutumaan avustamaan hakijaa koko prosessin ajan.

Valitusaikoja koskeva muutos; ulkomaalaislain 190 § 3 mom. ja 196 § 3 mom.

Vuoden 2016 lakimuutoksilla lyhennettiin valitusaikoja turvapaikkaa koskevissa päätöksissä 30 päivästä 21 päivään hallinto-oikeuteen ja 14 päivään korkeimpaan hallinto-oikeuteen valitettaessa. Muutoksella tavoiteltiin tehokkaampaa ja nopeampaa valitusasioiden käsittelyä. Yhdistettynä oikeusavun rajoituksiin turvapaikkaprosessin alkuvaiheessa muutos on näkemyksemme mukaan kuitenkin hankaloittanut ja pidentänyt prosessia. Siksi Pakolaisapu pitää muutosehdotuksia ulkomaalaislain 190 § 3 momenttiin ja 196 § 3 momenttiin erittäin myönteisinä, ja esitykset vastaavat myös hyvin tavoitteeseen turvapaikanhakijoiden oikeusturvan vahvistamisesta.

Avustajien palkkioperusteita koskeva muutos; oikeusapulaki 17 a §

Turvapaikanhakijoille myönnettävän oikeusavun palkkioperusteet muutettiin asiakohdaisiksi syyskuussa 2016, ja samassa yhteydessä kiinteät palkkiot määriteltiin tuntiperusteisten palkkioiden keskitasolle. Muutos on tehnyt turvapaikka-asioiden hoitamisesta lähes mahdotonta yksityisille asianajajille, ja näin turvapaikkaoikeuteen erikoistuneiden toimijoiden toimintaedellytykset ovat heikentyneet.

Pakolaisapu pitää tärkeänä, että palkkiojärjestelmä mahdollistaa korkealaatuisen oikeusavun antamisen turvapaikanhakijoille ja korvaa tehdyn työn myös silloin, kun kyseessä on vaikeampi pidempikestoinen tapaus. Pakolaisapu pitää tärkeänä, että järjestelmä ei sulje pois turvapaikkaoikeuteen erikoistuneita yksityisen tai kolmannen sektorin toimijoita. Tähän nähden esitetyt muutokset ovat toivottuja.

Pääasialliset vaikutukset

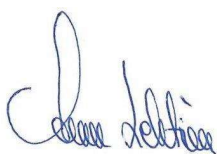
Hallituksen esityksessä eduskunnalle tarkastellaan monipuolisesti muutosten vaikutuksia. Näkemyksemme mukaan esityksen vaikutukset ovat positiivisia ja edistävät turvapaikanhakijoiden perusoikeuksia sekä turvapaikkaprosessin luotettavuutta. Taloudellisessa vaikutuksessa on huomioitu muun muassa oikeusavusta ja viranomaistoiminnan resurssien lisääntyneestä tarpeesta syntyvät kustannukset sekä vastaanottotoiminnan kustannukset. Edellisen hallituksen oikeusturvan heikennykset ovat vähentäneet näiden tiettyjen viranomaisten kustannuksia ja hallintoa.

Taloudellisilla ja hallinnollisilla seikoilla, kuten ajankäytöllä ja laskutuksen helppoudella, ei tule perustella heikennyksiä oikeusturvaan. Kustannuksia, joita on vaikeampi mitata ja arvioida, ovat ne kerrannaisvaikutukset, jotka ovat näkyneet ruohonjuuritason palveluissa. Pakolaisavun toiminnassa, kuten myös muiden järjestöjen ja kuntien toiminnassa, heikennykset ovat kokonaisuutena aiheuttaneet kustannuksia ja kuormitusta. Paperittomien määrä on kasvanut ja oikeudellisen neuvonnan sekä oikeusavun puute on kuormittanut muita ammattilaisia, kuten sosiaalialan työntekijöitä. Pitkittyneet turvapaikkaprosessit ja uusintahakemukset ovat vaikuttaneet tuhansien ihmisten kotoutumiseen, hyvinvointiin ja mielenterveyteen heikentävästi. Vastaanottopalveluiden ulkopuolelle jääneet ovat usein jääneet myös asunnottomiksi. Kuormitus ja muutoksista aiheutuneet kustannukset ovat siten siirtyneet muualle.

Muutos ulkomaalaislain 196 § 4 momenttiin

Esityksen lisäksi Pakolaisapu peräänkuuluttaa edelleen muutosta ulkomaalaislain 196 § 4 momenttiin, joka käsittelee valituslupia korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Valitusluvan myöntämisen kynnystä korotettiin vuonna 2016 lakimuutoksella, minkä jälkeen valitusluvan myöntäminen on mahdollista vain erityisen painavasta syystä. Muutos on tehnyt valitusluvan myöntämisen kynnyksestä hyvin korkean ja valittamisesta korkeimmalle hallinto-oikeudelle kohtuuttoman vaikeaa. Esitämme, että hallitus aloittaisi asian valmistelun mahdollisimman pian, jotta myös tältä osin palattaisiin aiempaan ja sana "erityisen" poistettaisiin ulkomaalaislain 196 § 4 momentista valitusluvan osalta.

Kunnioittavasti,

Annu Lehtinen, toiminnanjohtaja
Suomen Pakolaisapu ry

Lisätiedot:

Katja Mannerström, katja.mannerstrom@pakolaisapu.fi

Suomen Pakolaisapu

Suomen Pakolaisapu on Suomen suurin pakolais- ja siirtolaiskysymyksiin erikoistunut asiantuntijajärjestö. Autamme vuosittain tuhansia ihmisiä toipumaan konflikteista ja kotoutumaan uusiin yhteiskuntiin. Yli 50 vuoden aikana työmme on näkynyt Suomen lisäksi Afrikassa, Lähi-idässä, Aasiassa ja Euroopassa.